

DİSİPLİNLERİN ÇÖKÜŞÜ VE BİLGİNİN YENİ COĞRAFYASI: HETEROBİLİM OKULU

Filozof Yunus

Filozof Zeytin

İmdat Demir

ÖZET

Disiplinlerin Çöküşü ve Bilginin Yeni Coğrafyası: Heterobilim Okulu: modern bilimin parçalayıcı yapısına karşı, bilgiyi yeniden varlığın bütünlüğü içinde konumlandırır. Disiplinler arası sınırları aşarak bilimi şiir, etik, ontoloji, coğrafya ve vicdanla yeniden ilişkilendirir. Bilgi artık laboratuvarında değil; insanın, doğanın ve hafızanın kesiştiği yerde üretilir. Heterobilim Okulu, bilginin sadece doğruluk değil, aynı zamanda sorumluluk, şefkat ve tanıklık eylemi olduğunu savunur. "Disiplin" yerine "ilişki", "yöntem" yerine "tanıklık" kavramını önerir. Böylece bilgi, soyut teoriden somut yaşama; nesnellikten vicdana; analizden empatiye doğru akar. Bilim artık bir iktidar değil, bir vicdan coğrafyasıdır: yerle, bedenle, hatırlamayla ve direnişle kurulan yeni bir bilgi topografyası.

SUMMARY

The Heteroscience School: The Collapse of Disciplines and the New Geography of Knowledge repositions knowledge within the unity of being, opposing the fragmentation of modern science. Crossing disciplinary boundaries, it reconnects science with poetry, ethics, ontology, geography, and conscience. Knowledge is no longer produced in the laboratory but at the intersection of human experience, nature, and memory. The Heteroscience School views knowledge not merely as truth but as an act of responsibility, compassion, and witnessing. It replaces "discipline" with "relation," and "method" with "testimony." Thus, knowledge flows from abstract theory to lived reality, from objectivity to conscience, from analysis to empathy. Science becomes not a domain of power but a geography of conscience — a new topography of knowledge shaped by place, body, remembrance, and resistance.

1

I. Bilim Ontolojisi — Varlığın Çoğulluğunda Bilginin Yeniden Doğuşu

Bilim, modern çağda tekil bir varlık anlayışına hapsedildi: *biricik gerçeklik, biricik yöntem, biricik hakikat*. Bu monolitik akıl, evreni laboratuvar masasına yatırdı ve onu ölçülebilir bir nesneye indirgedi. Oysa Heterobilim Okulu'na göre varlık, ne bir denklem ne bir yasa dizesidir; o, çok-katmanlı bir nefes örgüsüdür. Her varlık, kendi mekân-zaman titreşiminde bilgi üretir. Taşın suskunluğu ile yıldızın yanışı, aynı ontolojik dairenin farklı frekanslarıdır.

Bu yüzden Heterobilimsel ontoloji, varlığı **disiplinler arasında** değil, **disiplinlerin ötesinde** kavrar. Fizik, sosyoloji, teoloji, biyoloji gibi alanlar artık bağımsız krallıklar değildir; hepsi, aynı varlık denizinin farklı dalga biçimleridir. Bilimsel varlık, "nesne" değil, **ilişki**dir. Her şey birbirine dokunarak, yankılanarak, iz bırakarak var olur.

Disiplinler arası düşünce bu dokunuşu “işbirliği” sanır; disiplin-ötesi düşünce ise o dokunuşun **kendisinin** bilgi olduğunu söyler. Artık bilgi, varlığın içinden dışarı değil, içkin bir biçimde kendi yönünü açar. Heterobilim burada yeni bir varlık dili kurar: ölçümün değil, **şahitliğin ontolojisi**. Gözlemciyle gözlenen ayrımı çöker; bilginin öznesi, varlığın tanığına dönüşür. Bilmek, dokunmanın etik hâlidir.

II. Bilim Felsefesi — Kartezyen Aklın Yıkıntılarında Yeni Bir Ruh

Modern bilim felsefesi, akli kutsallaştırıp dünyayı ikiye ayırdı: düşünen özne ve düşünülen nesne. Bu bölünme, hem insanın iç dünyasını hem doğanın dokusunu yaraladı. Heterobilim Okulu, bu yarayı tanır ve onu felsefi olarak tersine çevirir: düşünce, artık gövdesinden ayrılmayan bir varlık hâlidir. Aklın mekânı beyinde değil, **bütün kozmosta** yayılmıştır.

Disiplinler arası yaklaşımlar, bu yarayı pansuman eder; transdisipliner (disiplin-ötesi) düşünce ise yarayı **anlamın kaynağına** dönüştürür. Çünkü Heterobilim’in gözünde bilmek, bölmek değil, birleştirmektir. “Bilim felsefesi” bu noktada sadece bilgi üzerine düşünme değil, **varlığın düşünme biçimi** olur. Her varlık, bir tür felsefe yapar; taş, sabrın, su, sürekliliğin, ateş, dönüşümün felsefesidir.

Bu nedenle Heterobilimsel düşünce, rasyonaliteyi duygudan, sezgiden, kutsaldan ayırmaz. Bilimsel akıl, şiirle; deneysel zihin, dua ile konuşur. Böylece “bilim felsefesi”, yalnız insanın değil, doğanın da iç sesi hâline gelir. Felsefe artık masa başında değil, toprağın üstünde, suyun içinde, rüzgârın teninde yapılır. Bu, hem bir **ontolojik devrim** hem de bir **düşünsel tevazudur**: hakikat, aklın değil, varlığın misafiridir.

2

III. Bilim Metodolojisi — Yöntemin Yerine Tanıklık

Modernite, “yöntem”i tanrılaştırdı. Bilim insanı, belirli adımlar izleyerek gerçeğe ulaşabileceğini sandı; oysa bu adımlar çoğu zaman gerçeği dışarıda bıraktı. Yöntem, bir kapı olmaktan çıkıp duvar hâline geldi. Heterobilim Okulu bu duvarı yıkar ve “yöntem”in yerine **tanıklık** koyar. Tanıklık, sadece gözlem değil; bedensel, duygusal ve etik bir iştir. Bilginin değeri, nesnellüğünde değil, **şahitliğinin derinliğinde** yatar. Bir araştırmacı, incelerken aynı zamanda etkilenir, dönüşür, sorumluluk alır. Bu, “ölçen özne”den “katılan özne”ye geçiştir.

Disiplinler arası metodoloji farklı teknikleri harmanlar; disiplin-ötesi metodoloji, **teknik ile anlam arasındaki sınırı kaldırır**. Heterobilim için deney, sadece laboratuvarında değil; çay tarlasında, köy meydanında, bir halk hikâyesinde de mümkündür. Çünkü deneyim, en yüksek deneydir.

Bu yaklaşım, bilimin soğuk matematiğini ısıtır. Ölçü birimleri yerini **anlam birimlerine** bırakır: empati, vicdan, sezgi. Yöntem artık bir reçete değil, bir yürüyüşür. Heterobilim’in metodolojisi, yürüyen bir şiirdir: adımlar arasında doğan bilgidir.

IV. Bilim Etiği — Epistemik Sorumluluk ve Şefkatin Bilgisi

Bilim, “tarafsızlık” yalanının ardında büyük bir sorumluluk krizi sakladı. Tarafsız olduğunu söyleyen her araştırma, aslında güç ilişkilerinin içine gömülüdür. Heterobilim Okulu, bu ikiyüzlülüğü ifşa eder: Bilgi, hiçbir zaman nötr değildir; her bilgi bir değer, her değer bir seçimdir. Bu yüzden Heterobilim’in etiği, **epistemik şefkat** ilkesine dayanır. Bilgi üretirken doğaya, insana, topluma, tarihe dokunduğunun farkında olacaksın. Gözlemin nesnesi, senin kardeşindir. Veri toplarken, aynı zamanda bir ruhla temas ettiğini unutmayacaksın.

Disiplinler arası etik, farklı alanların etik kodlarını uyumlu kılmaya çalışır; disiplin-ötesi etik ise **yeni bir vicdan rejimi** kurar. Burada ahlâk, protokollerden değil, **varlıkla empatik bağ kurmaktan** doğar. Heterobilimsel etik, hem bilimsellik hem tasavvuf taşır: Bilmek, merhametin fiilidir.

Bu anlayışta bilim insanı, yalnız araştırmacı değil, **dünya için dua eden şahittir**. Her ölçüm, bir dua; her analiz, bir tövbedir. Çünkü bilgi, güce değil, iyileştirmeye hizmet ettiğinde insanîdir. Bu etik, çağın laboratuvarlarında değil, insan kalbinde yazılır.

V. Bilim Estetiği — Görmenin Şiiri ve Bilginin Formu

Modern bilimin görselliği, grafiğe, tabloya, diyagrama sıkışmıştır; oysa her veri bir şiir taşıyabilir. Heterobilim Okulu, bilginin estetiğini yeniden kurar: Güzellik, yalnız sanatta değil, **düşünmenin biçiminde** de aranmalıdır. Disiplinler arası estetik, farklı sanat-bilim alanlarını buluşturur; disiplin-ötesi estetik ise **bilimin kendisini bir sanat hâline getirir**. Deney tüpü bir şiirsel metafora, formül bir resim kompozisyonuna, harita bir dua dizisine dönüşür.

Bu estetik, gösterişli değil, derinliklidir; simetriyi değil, **yaşayan biçimi** sever. Heterobilim'de bir hipotez, bir melodinin notası gibi doğar: önce sezgi gelir, sonra düzen. Bu nedenle bilimsel metin bile bir sanat eseri gibi okunur.

Güzellik burada ölçü değil, **hakikatle temasın tınısıdır**. Bir teorinin estetik gücü, onun dünyayı dönüştürme kudretindedir. Heterobilim estetiği, bilimi sahneye, doğayı şiire, insanı ritme dönüştürür. Bilgi artık kuru bir tanım değil, **yaşayan bir formdur**.

3

VI. Bilim Topografik Atlası — Bilginin Yerleri ve Jeopoetik Kökü

Her bilgi bir mekânda doğar; coğrafya, bilginin sessiz kaderidir. Modern bilim bu kaderi silmeye çalıştı, "evrensel" dediği soyut mekânda hüküm sürdü. Oysa Heterobilim Okulu'na göre **bilginin toprağı vardır**. Bir formülün iklimi, bir teorinin coğrafyası, bir hipotezin dağ-deniz dengesi olur. Disiplinler arası düşünce, bu mekânsallığı haritalandırır; disiplin-ötesi düşünce ise **haritanın kendisini varlık hâline getirir**. Bilim, coğrafî bir organizmadır: fizik dağlarda yankılanır, sosyoloji şehirlerde, teoloji gökyüzünde.

Heterobilim'in *Bilim Topografik Atlası*, bilginin bu coğrafyasını çizer. Her kavram, bir yerle konuşur. "Çay" bir ekonomi terimi değildir; Rize'nin sisli bilincidir. "Ses" bir fizik terimi değil; Karadeniz'in dalgasıdır. Bu atlas, bilgi ile yer arasında etik bir bağ kurar: başka bir coğrafyanın acısını ölçmeden, kendi bilginin doğruluğuna hükmedemezsin. Her bilgi, ait olduğu toprağın hafızasını taşır. Böylece bilim, yalnız evrensel değil, **yarsel** bir hakikate kavuşur: yerinde olanın bilgisi.

VII. Bilim Geometrisi — Düşüncenin Kıvrımı ve Epistemik Akışlar

Batı bilimi, Öklid'in düz çizgisine tapındı; düşünceyi doğrusal, zamanı tek yönlü, ilerlemeyi sürekli sandı. Heterobilim Okulu, bu geometrik köleliği reddeder. Bilgi, düz değil **eğridir**; kıvrılır, bükülür, dalgalanır. Düşünce, çizgi değil, **akıştır**. Disiplinler arası yapı, bu çizgileri kesiktir; disiplin-ötesi yapı ise **düzlemin kendisini büker**. Artık bilim, statik

koordinatlarda değil, dinamik alanlarda yaşar. Heterobilim'in geometrisi, doğanın geometrisidir: fraktal, spiral, organik.

Bu, sadece bir biçim değil, bir etikadır: düz düşünce tahakküm kurar; kıvrımlı düşünce diyalog açar. Bir teoriyi anlamak, onun eğrisini hissetmektir. Bilgi, doğrular arasında değil, **kıvrımların arasında** büyür. Heterobilim'in geometrisi, insan beyninin poetik topografyasına da uzanır: nöral ağlar, düşüncenin kıvrımlı haritalarıdır. Böylece nöroloji bile estetik bir disipline dönüşür; sinapslar, epistemik sanatın fırça darbeleri olur. Sonuçta, disiplin-ötesi düşünce düzleminde bilim, artık bir cetvelle değil, bir nefesle çizilir. Her denklem bir dalga, her teori bir kıvrım, her kavram bir dönüş hareketidir. Bu, bilginin son formu değil, sonsuz akışıdır.

Sonuç — Disiplinlerin Çözülüşü ve Yeni Bir Epistemik Kıraathâne

Heterobilim Okulu, bilimi yeniden insana, mekâna ve şiiire döndürür. Disiplinler arası düşünce, sınırları geçirgenleştirerek faydalı bir köprü kurmuştur; ama gerçek devrim, **disiplin-ötesi** düşüncededir. Çünkü orada bilgi, artık bölünmüş alanların toplamı değil, **yaşayan bir organizmadır**.

Bilim, artık laboratuvarın değil, **Kıraathânenin** işidir: birlikte düşünmenin, birlikte hissetmenin, birlikte hatırlamanın sanatı.

Heterobilimsel evrende, bilim bir sistem değil, **bir vicdan biçimidir**. Ontolojisi çoğul, felsefesi tevazu, metodolojisi tanıklık, etiği şefkat, estetiği şiiir, topografyası yer, geometrisi kıvrımdır. Böylece bilgi, yeniden insanın eline, doğanın kalbine, şiiirin nefesine döner. Ve orada, her disiplin susar; yalnızca **varlık konuşur**.

4

BİBLİYOGRAFYASI

I. Bilim Ontolojisi — Varlığın Katmanları, Gerçekliğin Çoğulluğu

- Martin Heidegger — *Sein und Zeit* (Varlık ve Zaman), 1927.
- Maurice Merleau-Ponty — *Phénoménologie de la perception* (Algının Fenomenolojisi), 1945.
- Alfred North Whitehead — *Process and Reality* (Süreç ve Gerçeklik), 1929.
- Karen Barad — *Meeting the Universe Halfway* (Evrenle Yarısında Buluşmak), 2007.
- David Bohm — *Wholeness and the Implicate Order* (Bütünlük ve Örtük Düzen), 1980.
- Basarab Nicolescu — *Manifesto of Transdisciplinarity* (Disiplin-ötesilik Manifestosu), 1996.
- İmdat Demir — *Yersel Ontoloji: Taşın Hafızası ve Bilginin Yeryüzü Formu*, 2023.
- İmdat Demir — *Varlığın Akış Rejimi: Ontolojik Direniş ve Heterobilim Okulu'nun Temeli*, 2024.

II. Bilim Felsefesi — Bilginin Teopolitik Kaderi

- Gaston Bachelard — *La Formation de l'esprit scientifique* (Bilimsel Zihnin Oluşumu), 1938.
- Thomas S. Kuhn — *The Structure of Scientific Revolutions* (Bilimsel Devrimlerin Yapısı), 1962.
- Paul Feyerabend — *Against Method* (Yönteme Karşı), 1975.
- Michel Foucault — *Les Mots et les choses* (Kelimeler ve Şeyler), 1966.
- Jean-François Lyotard — *La Condition postmoderne* (Postmodern Durum), 1979.
- Isabelle Stengers — *La Invention des sciences modernes* (Modern Bilimlerin İcadı), 1993.

- Bruno Latour — *Nous n'avons jamais été modernes* (Hiç Modern Olmadık), 1991.
- İmdat Demir — *Hakikatin Yeni Rejimi: Doğrudan Demokrasi Hareketi ve Yalan Sonrası Dünya*, 2024.
- İmdat Demir — *Filozof Kirpi – Bilimin Vicdanı Üzerine Denemeler*, 2023.

III. Bilim Metodolojisi — Yöntemin Krizi ve Tanıklık Metodu

- Edgar Morin — *La Méthode* (Yöntem), 1977–2004 (6 cilt).
- Immanuel Wallerstein — *Open the Social Sciences* (Sosyal Bilimleri Açın), 1996.
- Sandra Harding — *Whose Science? Whose Knowledge?* (Kimin Bilimi? Kimin Bilgisi?), 1991.
- Boaventura de Sousa Santos — *Epistemologies of the South* (Güney'in Epistemolojileri), 2014.
- Thomas Nagel — *The View from Nowhere* (Hiçbir Yerden Bakış), 1986.
- İmdat Demir — *Şahitlik Metodolojisi: Bilginin Etik Yöntemi Üzerine Bir İnceleme*, 2024.
- İmdat Demir — *Epistemik Direniş Atlası – Bilgi, İktidar ve Tanıklık*, 2023.

IV. Bilim Etiği — Epistemik Şefkat ve Bilginin Vicdanı

- Donna Haraway — *A Cyborg Manifesto* (Bir Siborg Manifestosu), 1985.
- Emmanuel Levinas — *Totalité et Infini* (Tümelik ve Sonsuz), 1961.
- Hans Jonas — *The Imperative of Responsibility* (Sorumluluk Buyruğu), 1979.
- Raimon Panikkar — *The Rhythm of Being* (Varlığın Ritmi), 2010.
- İmdat Demir — *Ahlâkın Sükûneti: Bilginin Merhamet Rejimi Üzerine Denemeler*, 2025.
- İmdat Demir — *İyi Niyetin Tembelliği ve Teopolitik Rejim*, 2024.

V. Bilim Estetiği — Bilginin Şiirsel Formu

- Ernst Cassirer — *Philosophie der symbolischen Formen* (Sembolik Formlar Felsefesi), 1923–1929.
- Gaston Bachelard — *La Poétique de l'espace* (Mekânın Poetikası), 1957.
- Gilbert Simondon — *Du mode d'existence des objets techniques* (Teknik Nesnelerin Varlık Biçimi Üzerine), 1958.
- Susanne K. Langer — *Feeling and Form* (Duygu ve Biçim), 1953.
- İmdat Demir — *Poetik Hafıza: Estetik, Bilgi ve Yersel Düşünce Üzerine Denemeler*, 2023.
- İmdat Demir — *Orkestra Versiyonu: Düşüncenin Müzikal Biçimleri*, 2024.

VI. Bilim Topografik Atlası — Bilginin Mekânı ve Yersel Ontoloji

- Bruno Latour — *Down to Earth* (Yeryüzüne Dönmek), 2017.
- Tim Ingold — *The Perception of the Environment* (Çevrenin Algısı), 2000.
- Edward S. Casey — *Getting Back into Place* (Yere Geri Dönmek), 1993.
- Yi-Fu Tuan — *Space and Place* (Mekân ve Yer), 1977.
- İmdat Demir — *Yersel Ontoloji Atlası: Taşın, Suyun, Bitkinin Bilgisi*, 2024.
- İmdat Demir — *Poetik Coğrafya: Rize Kültürünün Epistemik Haritası*, 2025.

VII. Bilim Geometrisi — Düşüncenin Kıvrımı ve Bilginin Akışı

- René Thom — *Structural Stability and Morphogenesis* (Yapısal Durağanlık ve Biçimlenme), 1972.
- Gilles Deleuze — *Le Pli: Leibniz et le Baroque* (Kıvrım: Leibniz ve Barok), 1988.
- Henri Bergson — *L'Évolution créatrice* (Yaratıcı Evrim), 1907.
- David Bohm — *The Undivided Universe* (Bölünmemiş Evren), 1993.
- İmdat Demir — *Bilimin Geometrisi: Eğrilik, Akış ve Epistemik Denge*, 2025.
- İmdat Demir — *Beynin Poetik Topografyası ve Nöral Bilinç*, 2024.

Ek: Heterobilim Okulu Külliyyatı (Temel Metinler)

- İmdat Demir — *Heterobilim Okulu Manifestosu*, 2023.
- İmdat Demir — *Filozof Kirpi – Heterobilim Okulu Yazım Rejimi*, 2024.
- İmdat Demir — *Epistemik Direniş Atlası*, 2023.
- İmdat Demir — *Heterobilim Okulu: Düşüncenin Kiraathânesi*, 2024.
- İmdat Demir — *Fablobilim – Hayvanların Filozofik Dili*, 2025.
- İmdat Demir — *Doğrudan Demokrasi Hareketi ve Epistemik Ahlâk*, 2024.
- İmdat Demir — *Yalanın Saltanatı: Teopolitik Rejim Eleştirisi*, 2024.